

A TÖLCSÉRES SZÁJÚ EDÉNYEK NÉPÉNEK IDEGEN KERÁMIALELETE SALGÓTARJÁN–PÉCS-KŐ LELŐHELYEN

HORVÁTH TÜNDE
Dornay Béla Múzeum, Salgótarján

Bevezetés

Ebben a tanulmányban – egy a magyar őskorkutatásban már fél évszázada ismert – az északkelet-magyarországi régióban található salgótarjáni Pécs-kő szikla többretegű magaslati lelőhelyen előkerült cseréptörédeket mutatok be, amelynek kulturális hovatartozását csak 2017-ben sikerült remélhetőleg véglegesen tisztázni.¹

Kutatástörténet

1960-ban május 17. és 25. között Patay Pál és Korek József ásatást végeztek a salgótarjáni Pécs-kő sziklánál. A területet korábban rablóásatások bolygatták, amely alkalmakkor leletek kerültek elő, és ők a kincskeresők után már az év áprilisában próbaásatással kísérleteztek. A magaslati badeni települést kb. 60 m²-en egymásba nyitott, a teraszosodást követő szelvényekkel, ásonyomos technikával kutatták meg, a jelenségeket és a leleteket ásonyomonként különítették el. A jelenségek és a leletek értékelését Korek József adta közre.²

A lelőhelyet az eredeti publikáció a Baden-kultúra önálló, többretegű telepeként mutatta be, amely a badeni kultúra Északkelet-Magyarországon elterjedt késői, ún. Ózd-Piliny nevű csoportjához tartozik. A leletanyag minden darabját a badeni kultúra leleteként leltározták be a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum gyűjteményébe 1960-ban.

1986-ban B. Kovács István doktori disszertációjában szlovák lelőhelyekkel kiegészítve tárgyalta újra az Ózd-Piliny-csoportot, és elnevezéséből javasolta, hogy töröljék a Piliny nevet. Megállapította, hogy a Salgótarján környéki lelőhelyek külön csoportot képeznek, amelynek kerámiadisztízi jellegzetességei részben átfedik az Ózd-csoportot (pl. a kerámiafelület seprűzésének, az ózdi típusú lapos gombok, a plasztikus bordák alkalmazásának a tekintetében), de a Salgótarján-csoport Ózd-csoporttól való különállását szerinte a Nógrád megyei lelőhelyeken feltűnően magas számban alkalmazott speciális kerámiadisztízi mód, a létraminta és a barbotin feltűnése indokolja.³

1 HORVÁTH 2018, 126

2 KOREK 1968.

3 B. KOVÁCS 1986, 110, 111-134. 16 db meghatározó lelőhelyet sorolt az általa alkotott új badeni, ún. Salgótarján-csoportba: Várgede/Hodejov-Vár-hegy, Rimaszombat/ Rimavská Sobota-Nyugat-Lakótelep, Felsőpokorágy/Vyšná Pokoradz-Banka, Felsővály/Vyšné Valice-Desko-vár, Nagybalog/Velký Blh-Zsibóka és -Ó-vár, Ozsgyán/ Ózdány-Bikk, Alsósziklás/Nižný Skálnik-Maginhrad, Baracca/Barca-Kovalcsík-tag, Feled/Jesenské, Dúlháza/Dulovo, Zeherje/Zacharovce-Nagy-hegy, Beretke/Bretka-Peskő-barlang. A leletek többsége felszíni gyűjtésből vagy régi ásatásból származik, tehát szórvány! Az általa a Salgótarján-csoportra jellemzőnek tartott kerámiajellemzők kivétel nélkül más kultúrák meghatározó bélyegei, tehát nem a badeni kultúrára jellemzőek, mint ahogy azt a saját csoportértékelésemben megállapítottam (HORVÁTH 2018, 146-152).

Patay Pál is foglalkozott a késő badeni Ózd-Piliny-csoporttal Északkelet-Magyarország területén, és visszautalva saját, 1960-as salgótarjáni, valamint a még korábbi, Piliny-Vár-hegyen végzett ásatási eredményeire, úgy vélte, hogy a régióban a késő rézkori badeni és a kora bronzkori makói kultúrák törés nélkül fejlődnek át egymásba.⁴

Legutoljára György László doktori disszertációjának témája volt érintőlegesen az Ózd-Piliny-csoport (a disszertáció Borsod-Abaúj-Zemplén megye területének késő rézkorát vizsgálta, 126 db Boleráz/Baden lelőhellyel). Ő arra a következtetésre jutott – elsősorban kerámia-korrespondencia-vizsgálatok útján – hogy nem indokolt az Ózd-Piliny- és a Salgótarján-csoportok egymástól való elválasztása.⁵

2016-ban egy nemzetközi pályázat keretében kezdtem el az Ózd-Piliny-csoport lelőhelyeinek revízióját, az Ózd környéki lelőhelyek után fél évvel a Salgótarján környékieket. A munka során újszerű publikációkban arra a következtetésre jutottam, hogy kronológiailag az Ózd-Piliny-csoport nem a badeni kultúra késői csoportja, hanem egy teljes késő rézkori időszakot (a Baden-komplexumon belül annak IB bolerázi fázisától, vagyis elejétől a IV. badeni fázis végéig, vagyis a végéig) reprezentál.⁶ Területi és földrajzi értelemben sem csoportja a badeni kultúrának, pusztán területi variánsa, amelynek létrejöttét és saját kerámiadíszítési jellegzetességeit nagy részben feltehetően a megelőző középső rézkor végi időszak és annak kulturái határozták meg. A munka elvégzése után értelmetlennek tartottam a nógrádi lelőhelyek leválasztását az Ózd-Piliny-csoportról. B. Kovács Istvántól eltérően viszont megtartottam az Ózd-Piliny-csoport eredeti elnevezést, mert így a Piliny név utalna a csoport Nógrád megyei elterjedésére is a Borsod-Abaúj-Zemplén megyére utaló Ózd név és eponim lelőhely mellett, és egyúttal az egyik meghatározó, a megye területén korán feltárt badeni lelőhelyre is.⁷

2016-ban jelent meg Róbert Malček könyve a cserovai dombvidék vagy más néven Cseres-hegység, vagyis az érintett északkelet-magyarországi terület szlovákiai részével foglalkozó munkája, amely 14 db badeninek tartott lelőhely kutatástörténeti összesítője.⁸

A Salgótarján-Pécs-kőn megismert régészeti lelőhely leletanyagát, mivel egységesen késő rézkori badeniként kezelték eddig, egymás utáni sorrendben újraközöltem lelári szám szerinti növekvő sorrendben, de a tipológiai alapon megnyilvánuló kultúrán-

4 PATAY 1999.

5 GYÖRGY 2014, 1. kötet, 225: „Véleményem szerint a Salgótarján csoport elkülönítése nem indokolt, mivel leletanyagában ugyanazok a formák és díszítések figyelhetők meg, mint az Ózd-Piliny csoportban. Eltérést ezeknek az elemeknek az előfordulási arányában láthatunk. Ennek oka pedig az lehet, hogy a két külön csoportként elkülönített területeken a szomszédos csoportok hatása jobban érvényesült. Így a nyugati térségben (Salgótarján) erősebb a Bošáca csoport befolyása, míg a keleti részen (Ózd) a Viss csoport elemei tűnnek fel nagyobb mértékben.”

6 HORVÁTH 2018; HORVÁTH 2017a; HORVÁTH et al. 2017.

7 Vö. HORVÁTH et al. 2017, 388, 36. lábjegyzet. A legkorábbi megkutatott badeni lelőhely az egykori Északkelet-magyarországi területen feltehetően inkább Sőreg/Šurice-Vár-hegy, ahol Nyáry Jenő már 1870-ben feltárást végzett. Azonosítása ma már nem lehetséges, de a magaslati lelőhely egy másik magaslati várral, Sőreg-Pogány-várral összekötetésben állt, tehát annak közelében lehetett: PATAY 1999, 48.

8 MALČEK 2016: Hodejov/Várgede-Hrádok, Belina/Béna-Belinská jaskyňa, Drňa/Darnya-Tuszavár, Fil'akovo/Fülek-Hrad, Gortva/Gortvakisfalud-bližšie neurčená poloha, Hajnáčka/Ajnácskő-Hrad, -Zaboda, Husiná/Guszona-bližšie neurčená poloha, Lipovany/Romhánypuszta-Pri mučinskóm chotári, Stará Bašta/Obást-Pohanský hrad, Šiatorská Bučkovinka/Sátorosbánya, Šiatorska Skala, Širkovce/Serke-Sirkovský hrad, Šíd/Gömörsíd-Vysoká, Šurice/Sőreg-Sovi hrad, Jesenské/feled-bližšie neurčená poloha lelőhelyekkel.

kénti szétválasztás után már korszakonkénti és kultúránkénti bontásban.⁹ Részletes értékelést csak a badeni és a kostoláci leletekről adtam, azon belül is az Ózd környéki, illetve északkelet-magyarországi lelőhelyekre koncentráltam közelebből, mintsem a Baden-komplexum egészére. Részletes leírást kapott ezen kívül a Makó és a Halomsíros leletek csoportja, mivel itt történtek jelentős félreértések. Nem volt feladatomban azonban sem a Hatvan-, sem a Halomsíros és Piliny-leletek értékelése, amelyek jelenségek kontextusa nélkül ma már nem többek szórványnál. A Makó-leleteket egy külön tanulmány dolgozta fel.¹⁰

Az idegen kultúra leleteként elkülönített cserepet, és egy másik, talán szintén a Tölcséres szájú edényekhez sorolható leletet itt ismertetem részletesen. A lelőhelyről szóló eredeti, 1968-as publikációban ez a lelet nem bukkant fel sem szöveges, sem képi formában. Az előkerülési helye, az X. felület sem került rá a lelőhelyet ábrázoló rajzokra (sem Korek József 1968-as tanulmányába, sem Patay Pál a szécsényi múzeumba leadott ásatási dokumentációjába), de Patay Pálnak a múzeumban maradt ásatási leírásából tudjuk, hogy a Pécs-kő sziklától délre jelölték ki, 10×2 méteres felületen. Az X. felület nem mutatott rétegződést, ezért bontását hamar abbahagyták. Az X. felületen a kultúrrétegben (az ún. h-rétegben) talán klasszikus badeni vagy Halomsíros (Ltsz. 60.1.497–498, 501, 503.) és biztosan hatvani cseréptöredékek (Ltsz. 60.1.499, 500, 502.) kerültek elő. A Tölcséres szájú edénytöredék a leltárkönyvben azonban nem kapott h-réteg jelzést, amely arra utalhat, hogy a kultúrrétegen kívül, vagy a felett találhatták.

A Tölcséres szájú edénylelet leírása

Ltsz. 60.1.496. vékony falú, díszített, széles szájú fazék vagy tál kihajló perem- és oldaltöredéke. Finomkerámia, díszedény (**1. kép 1**).

Kívül vörös, kopott, belül sötétszürke, vörös lángcirmokkal, csillámos homokkal és kerámiázúsalékkal soványított, mindkét oldalán simított.

Az edény formája: kihajló peremű, viszonylag magas, majdnem vízszintes állású nyakkal, a hasán öblösödik (az edény alsó része, talán kb. fele hiányzik).

Az edény kihajló peremén belül egymással azonos, elnyújtott, ferde bebökődésekből álló kétsoros minta fut. Az egyenesre megformált peremvonalat szintén díszítették, kerek, apró, gyöngyszerű bebökődésekkel. A töredék kopottsága miatt nem állapítható meg, hogy a peremvonalon futó díszítés végigköveti-e a teljes peremvonalat, vagy csak a fül fölötti részen alkalmazták. A perem alatt kívül két, egyenes vonalából álló bevagdósás-sor között bekarcolt cikcakk-vonal sora fut.

A perem alatt kívül egy kb. 47×45 mm-es, alig észrevehetően a felületbe mélyesztett keretben vízszintes állású, növényi szárral átfúrt alagútfület helyeztek, amelyet éles vonalakkal vezettek le a peremtől a fül széleire. Az átfúrásban látszik a fúráshoz használt növényiszár lenyomata. A keretszerű mező, amelyben a fül ül, díszítés nélküli, kivéve a perem alatti díszítősorokat. A perem felé vezető fülszéleken a fül szögletes, hornyolt. A töredékesség miatt nem biztos, de valószínű, hogy a fül mindkét oldalán lefelé ebből a perem alatti díszítésből kiinduló függőleges, hármas bebökődés-sorok futnak (létraminta?), amelyeket vízszintes állású bebökődésekkel alakítottak ki. A fül bal

9 HORVÁTH 2018, 113-152, 2. rész.

10 HORVÁTH 2017a. A Halomsíros kultúrához a régióban részletesen ld. a Szurdokpüspöki-Hosszú-dűlő lelőhelyet: HORVÁTH et al. 2017.

oldalán azonban most már csak egy függőleges sor részlettöredéke látszik. A fül alatt, a keretes kialakítástól lefelé függőleges, igen kopott kannelúrázás észlelhető.

Méretek: 77×75×4 mm, perem d=340 mm-től.

A lelet előkerülési helye: Salgótarján–Pécs-kő, Patay Pál és Korek József ásatása, 1960, május 17–25, X. felület, őrzési helye: Szécsény, Kubinyi Ferenc Múzeum gyűjteménye.

A lelet eredeti leírása a szécsényi múzeum leltárkönyvében:

„Mély tál peremtöredéke. Belső oldalon két sorban rovátkolt, külső oldala gazdagon díszített. A perem alatt kétsoros vonaldísz között ék alakú bekarcolás, lelapuló füllel és 2 soros függőleges vonalkázással, vörös kannelúrával. 7×8 cm.”

További kérdéses Tölcséres szájú kerámialelet

Ltsz. 60.1.435–436. kihajló peremű fazék peremtöredékei, 2 db, összeillő töredék, pereme alatt hosszúkás, növényi szárazakkal végzett kettős bebökődés-sorral, kívül vörössesszürke, simított, belül vörös, fényezett, csillámos homokkal, meszes rögökkel kevert kerámiazúzalékkal soványított, perem d=160 mm, V. felület (**1. kép 2**).

Az X. szelvény h-rétegében előkerült további leletek

Késő rézkor, klasszikus Baden-kultúra vagy késő bronzkor, Halomsíros kultúra

- 60.1.497. kihajló peremű edény, talán tál perem-nyaktöredéke, vállán hosszú, elnyújtott bebökődésekből álló sor, sárgávörös-szürke, kopott, csillámos homokkal és kerámiazúzalékkal soványított, 47×74×7 mm, d=min. 300 mm, X. felület, h réteg (inkább Halomsíros kultúra a megjelenése, anyaga, soványítása alapján, **2. kép 1**).

- 60.1.498. amfóra oldaltöredéke ferdén bevagdosott plasztikus bordával, barnásszürke, kopott, simított, csillámos homokkal és kerámiazúzalékkal soványított, 110×68×11 mm, X. felület, h réteg, (inkább Halomsíros kultúra a megjelenése, anyaga, soványítása alapján, **2. kép 8**).

- 60.1.501. kiskorsó vagy csésze vagy tálka felső, kopott töredéke, kihajló peremű, rövid, csonkakúpos nyakkal, gömbszelet alakú hasán függőlegesen kannelúrázott, vörös, maggal égett, valaha talán fényezett volt, csillámos homokkal, meszes rögökkel és kerámiazúzalékkal soványított, 48×40×2–6 mm, perem d=80–150 mm, X. felület, h réteg, (inkább Halomsíros kultúra a megjelenése, anyaga, soványítása alapján, **2. kép 3**).

- 60.1.503. szélesen kannelúrázott, nagyon kopott oldaltöredék, nagyobb edényből, talán amfórából, vörös, maggal égett, belül simított, csillámos homokkal soványított, 116×76×7 mm, X. felület, h réteg (inkább Halomsíros kultúra a megjelenése, anyaga, soványítása alapján, **2. kép 2**).

Kora és középső bronzkor, Hatvan-kultúra

- 60.1.499. kihajló peremű, széles szájú tál kopott peremtöredéke, kívül vörös, mélyen seprőzött, belül vörös, simított, meszes csillámos homokkal és kerámiazúzalékkal soványított, maggal égett, a perem-nyak rész belül párnásan megvastagított, bekarcolt vízszintes vonalakkal amelyek szinte már korongolási sávoknak tűnnek, 63×51×7–15 mm, d=min. 400 mm, **2. kép 4**.

- 60.1.500. kihajló peremű edény (tál?) peremtöredéke, csücskösen kihúzott díszítéssel, sárgásszürke, maggal égett, csillámos homokkal, meszes rögökkel és kerámiazúzalékkal soványított, simított, 95×56×9 mm, d=min. 480 mm, késő Hatvan-Halomsíros kultúra, **2. kép 7.**

- 60.1.502. jellegtelen kihajló peremtöredék, hangsúlyos válltöréssel, sárgás szürkésvörös, simított, csillámos homokkal és kerámiazúzalékkal soványított, 74×46×7 mm, d=200 mm; egy másik kihajló peremtöredék, de másik edényből, 88×41×10 mm, d= min. 300 mm, **2. kép 5-6.**

A leletek kulturális behatárolása

A 60.1.496. számú lelet helyes kulturális meghatározása külföldi szakértők segítségével volt lehetséges.¹¹ Az idegen kerámia minden valószínűséggel a Tölcséres szájú edények népéhez sorolható,¹² és a korábbi feltételezésekkel ellentétben nem Kostolác, Coțofeni, Livezile vagy Boșaca darab. A Pécs-kői lelőhelyhez viszonyítva legjobb és legközelebbi párhuzamai Oldalfala/Stránska–Mogyorós badeni településen kerültek elő, amelyet a szerzők Coțofeni/Livezile származásának tartottak.¹³

Származási helyének meghatározása a Tölcséres szájú edények népének hatalmas elterjedési területén belül elég nehézkes. A keleti ún. Wiórek-csoportozás, vagy mai terminológiában IIIB/IIIB-C fázisokba tartozhat, amely abszolút kronológiában 3700/3600–3200 BC közé keltezhető.¹⁴ Párhuzamai Kujawy–Pomorze vajdaság területén (Lengyelország): Opatowice Site 33, Op33-A1 és Op33-A2 fázisok,¹⁵ Wilkostowo Site 23/24,¹⁶ Wolica Nowa (Polówka) Site 1,¹⁷ Nowy Młyn Site 6.¹⁸ A dél-keleti Tölcséres szájú edény-csoportok között is vannak hasonló darabok a klasszikus fázisban.¹⁹ Mindezek mellett nem zárható ki a kultúra morva csoportja sem származási vagy kontakt-területként.

11 A leletek legutóbbi konferenciaszereplése során ismét megerősítést nyert a Tölcséres szájú besorolás (2018.12.11: Seminarium z cyklu „Dorzecze Dniestru jako przestrzeń kontaktów kulturowych w IV i III tys. przed Chr.”, Trzecie spotkanie. Na rubieżach osadnictwa społeczności kultury pucharów lejkwatych odbędzie się w dniu 11 grudnia 2018 r. w godz. 10.00–17.00 w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu. Különösen Prof. Marzena Szymtnek tartozok köszönettel a lelet azonosítása során nyújtott önzetlen segítségéért. A konferencia előadásai a Baltic-Pontic Studies következő kötetében látnak napvilágot.

12 Kultúra-azonosító bélyegek: a kívül-belül díszített perem, a perem alatti cikcakk-motívum, a létraminta a hason. A Baden-kultúrára utaló bélyeg a sekély, széles, függőleges kannelúrázás, amely a Tölcséres szájú edények népének egyetlen csoportjában vagy fázisában sem fordul elő. Emiatt az a feltételezés tűnik erősebbnek, hogy a lelet helyi imitáció lehet, és nem importkerámia, vagy hibridkerámia, amelynek elkészítésekor a fazekas mindkét kultúra díszítővilágából merített.

13 HORVÁTHOVÁ–NEVIZÁNSKY 2017, 99–100, Obr 15/1, Obr/16/1, Tab. XXXVIII/4, Tab. XLVI/2, Tab. LIX/5, Tab. LXI/2, Tab. LXII/10, Tab. LXXIX/12.

14 KOŠKO–PRZYBYŁ 2004; KOŠKO 2006.

15 KOŠKO 2006.

16 RZEPECKI 2014.

17 GRYGIEL 2016, 233, ryc. 188.

18 GRYGIEL 2016, 301, ryc. 239/4, 357, ryc. 295/11.

19 A klasszikus fázist 3650–3400 BC közé keltezik (WŁODARCZAK 2006), vagy a BR (Bronocice) II. 3700–3500 BC, és BR III, 3500–3300 BC közé (KRUK et al. 2016).

Összefoglalás

A salgótarjáni Pécs-kő lelőhelyen egy Magyarország területén eddig előfordulásban ismeretlen, távoli kultúra edényleletét sikerült meghatározni az újrafeldolgozás során. A lelet – bár ásatás során került elő – mégis szinte szórványnak minősül, hiszen rétegtani helyzete a településen belül (főleg annak az újraértékelés után sokszínű kronológiát mutató képe után) nem ismert. Az X. felületen feltárt néhány cserép közül a biztosan meghatározható darabok a középső bronzkor végi koszideri fázist és a késő Hatvan-korai Halomsíros kevert horizontot mutatják, néhány cserép jellegtelensége miatt vagy a késő rézkori badeni, vagy a késő bronzkori Halomsíros kultúrába tartozik. Tekintve, hogy a felület nem mutatott többrétegűséget a feltáráson, valószínűbb ezeknek is a későbbi, bronzkori meghatározása.

A Tölcséres szájú kerámialelet ezekkel a leletekkel az ásatási napló és a leltárkönyv szerint sem függött össze, más rétegtani helyzetben kerülhetett elő, bár ugyanabban a szelvényben. Tipológiai jellege alapján bizonyosan valahogy a lelőhely késő rézkori megtelepüléséhez kapcsolódik, de a korai dátum alapján még a Boleráz-időszakba is tartozhat.²⁰ Mivel azonban a lelőhelyről nem ismerünk bolerázi cserepeket, célszerűbb a klasszikus Baden-időszakra koncentrálni a további útkeresés során.

A leleten felbukkanó kannelúra-díszítés arra utalhat, hogy a Baden-kultúra is részvetett valamilyen módon a megformálásában, kialakításában, tehát hibrid-darab lehet. Arra a kérdésre, hogy helyi imitáció vagy import kerámia-e, a jövőben elvégzendő természettudományos kutatások után remélünk konkrétabb válaszokat.

IRODALOM

GRYGIEL Ryszard

2016 Neolit i początki epoki brązu w rejonie Brześcia Kujawskiego i Osłonek. Tom III. Środkowy i późny neolit. Kultura pucharów lekowatych (The Neolithic and Early Bronze Age in the Brześć Kujawski and Osłonki Region. Vol. III. Middle and Late Neolithic. The Funnel Beaker Culture). Łódź.

GYÖRGY László

2014 Észak-Magyarország a késő rézkorban. A Baden-kultúra leletei Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. PhD disszertáció, ELTE BTK RI, Budapest.

HORVÁTH Tünde, BERNERT Zsolt és BUZÁR Ágota közreműködésével

2018 Ózd csodálatos földje A Baden-kultúra Ózd-Piliny variánsa Északkelet-Magyarországon/The Marvelous Land of Ózd The Ózd-Piliny Variant of the Baden Culture in North-Eastern Hungary. Opitz Archaeologica 10, Budapest.

HORVÁTH Tünde

2017a Salgótarján Pécs-kő: a nem(csak) badeni lelőhely. Neograd XL, 413-439.

20 Vö. HORVÁTH-SVINGOR 2015.

HORVÁTH Tünde – SVINGOR Éva

2015 The spatial and chronological distribution of the so-called “Baden Culture”. In Marek Nowak and Albert Zastawny (eds) *The Baden Culture around the Western Carpathians. Via Archaeologica – Special Edition*, Krakow: Institute of Archaeology of the Jagellonian University, Institute of Archaeology and Ethnology Polish Academy of Sciences, Kraków Branch, Archaeological Museum in Kraków, Kraków, 2015, 19-75.

HORVÁTH Tünde – GUBA Szilvia – BÁCSMEGI Gábor

2017 Boleráz-Baden településrészlet Szurdokpüspöki Hosszú-dűlő lelőhelyen (Nógrád megye, Magyarország). *Neograd XL*, 372-413.

HORVÁTHOVÁ Eva – NEVIZÁNSKY Gabriel

2017 Stránska. Osada Badenskej kultúry z obdobia eneolitu v kontexte vývoja severného potisia. *Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia Archaeologici Nitraensis Academiae Scientiarum Slovacae Tomus XXVIII*, Bratislava-Nitra.

KOREK József

1968 Eine Siedlung der Spätbadener Kultur in Salgótarján-Pécskő. *ActaArchHung. XX*, 37-58.

KOŠKO Aleksander

2006 Ceramika kultury pucharów lejkowatych. In: A. Koško, M. Szmyt (eds) *Opatowice-Wzgórze Prokopiaka. Tom I. Studia i materiały do badań nad późnym neolitem Wysoczyzny Kujawskiej I*, Poznań, 139-194.

KOŠKO Aleksander – PRZYBYŁ Agnieszka

2004 Kultura pucharów lejkowatych. In: J. Bednarczyk, A. Koško (eds) *Od długiego domu najstarszych rolników do dworu staropolskiego. Wyniki badań archeologicznych na trasach gazociągów Mogilno-Włocławek i Mogilno-Wydartowo*. Poznań, 235-314.

B. KOVÁCS István

1986 A Rima-medence az újkőkorbán és a rézkorbán. *Bölcsészdoktori diszertáció, kézirat, ELTE, Budapest*.

KRUK Jan – LITYŃSKA-ZAJĄC Maria – MILISAUSKAS Sarunas

2016 Gospodarka roślinna w neolicie. Studium przypadku – Bronocice. Kraków.

MALČEK Róbert

2016 Badenské osídlenie Cerovej vrchoviny. *Archaeologica Slovaca Monographiae, Fontes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Slovacae Tomus XXI*, Nitra.

PATAY Pál

1999 A Badeni kultúra Ózd-Pilinyi csoportjának magaslati telepei (Höhensiedlungen der Spätbadener Ózd-Pilinyi Gruppe). *HOMÉ 37*, 45-56.

RZEPECKI Seweryn

2014 Wilkostowo 23/24. Neolityczny kompleks osadniczy. Łódź.

WŁODARCZAK Piotr

2006 Chronologia grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych w świetle dat radiowęglowych. In: J. Libera, K. Tunia (eds) *Idea megalityczna w obrzędku pogrzebowym kultury pucharów lejkowatych*. Lublin-Kraków, 27-66.

THE FIND OF FUNNEL BEAKER CULTURE AT SALGÓTARJÁN-PÉCS-KŐ

I would like to discuss an old finds from a new perspective. The non-local fragment or fragments represent imports or imitations that can be linked to the Funnel Beaker culture, and not to Kostolác, Coțofeni, Livezile or Bošáca as József Korek suggested. The hallmarks distinctive to the culture are the ornamented rim exterior and rim interior, the zigzag motif under the rim and the ladder motif on the belly. The best and closest analogies can be cited from the Baden settlement at Oldalfala/Stránska-Mogyorós, where they were erroneously identified as Coțofeni/Livezile imports. The occurrence of Funnel Beaker pottery on several sites on the southern fringes of the Western Carpathians suggests a more complex situation; however, their stratigraphic contexts at these multiperiod and stratified sites remains unclear due to the field techniques applied during the old excavations. The determination of the exact place of origin is rather difficult within the culture's vast distribution, although they can most likely be assigned to the eastern Wiórek group, the IIIB/IIIB-C phases in the current terminology, whose absolute dates fall between 3700/3600 and 3200 BC.

1. kép

2. kép